

Entrevista a Xavier Ferrer

El triomf d'una vocació

Xavier Ferrer, amb una vocació de biòleg ben marcada des dels 17 anys, és ara el director executiu del Pavelló de la Natura de l'Expo 92.

Ja de molt jove coneixia, pel cant, tots els ocells de les nostres contrades. Vital, idealista, Xavier Ferrer és un home senzill, poc preocupat per les aparències o els èxits socials. De temperament obert, franc, directe, es caracteritza pel seu dinamisme i la seva fal·lera pel món de la biologia.

—*La teva primera aparició pública com a ornitòleg, la vas fer als dinou anys, quan vas ser guanyador de la fase nacional del Premi Holanda. ¿Què va representar per a tu aquell reconeixement?*

— Aquell premi va ser un bon suport moral, i econòmic. Vaig concursar al Premi Holanda gràcies a l'amic Toni Sitges, que ho havia fet l'any anterior amb un projecte sobre medicina. Ell m'hi va engrescar. El premi era destinat als joves de menys de vint anys que presentessin un estudi d'investigació científica. Jo ja feia un parell d'anys que m'havia adherit al grup ornitològic que hi havia al Museu de Zoologia. Formàvem un equip de tres persones. Havíem iniciat unes campanyes al Delta de l'Ebre, a la Punta de la Banya, una de les zones de Catalunya més interessants des del punt de vista ornitològic. El treball guanyador va ser justament un estudi ornitològic que vaig realitzar sobre la Punta de la Banya. Com que, d'altra banda, la Universitat a què pertanyia el guanyador rebia també un premi, a l'acte de lliurament, hi va assistir el rector de la Universitat de Barcelona, on jo estudiava. Estic convençut que quan jo vaig entrar a la càtedra de Zoologia uns anys després, em van fitxar perquè ja em coneixien del Premi Holanda. Crec que una bona part de la meua vida professional ha estat determinada per aquell premi que va tenir força repercussió dins uns certs àmbits. Sigui com sigui, per a un noi de 19 anys, allò va ser molt estimulants.

—*Paral·lelament a la teva integració a la Facultat de Biològiques i la teva vincu-*

lació al Museu de Zoologia, has treballat bàsicament en l'àmbit de la Institució Catalana d'Història Natural, ¿no és així?

—La Institució era el fòrum on ens reuníem naturalistes de les més diverses branques. Jo, des d'allà vaig impulsar un grup de treball per continuar fent estudis sobre el Delta de l'Ebre. Entre la gent que coneixia vaig admirar a Adolf de Sostoa, l'amic i company amb qui hem realitzat totes les campanyes per a l'Expo 92, perquè fes l'estudi ictiològic del Delta. De tot allò, en va sortir un llibre: *Els sistemes naturals del Delta de l'Ebre* i dues tesis doctorals, la de l'Adolf, sobre ictiologia, i la meua, sobre l'ornitologia d'aquella zona.

—*Has participat com a investigador, coordinador i redactor en dues obres més d'una importància cabdal en la teva especialitat. ¿Com es van realitzar aquests projectes?*

—La recerca per a *L'Atlas Ornitològic de Catalunya i Andorra*, la vam efectuar un equip de tres biòlegs. Vam mobilitzar unes cent vint persones. En el transcurs de dos anys vam realitzar 400 quadrícules de 100 km², incloent-hi també una franja de Ponent. Per a l'elaboració dels textos i la posta a punt definitiva vam necessitar un any i mig més. Hi van participar 35 persones que jo coordinava i 12 dibuixants. Va ser una obra realment important, de la qual estic molt satisfet. *L'Enciclopèdia Alemanya d'Ornitologia Europea*, una de les obres que recomana és precisament el nostre atlas.

Poc temps després i coincidint amb el fet que l'Enciclopèdia Catalana editava la seva Història Natural, em van demanar de dirigir la realització del volum d'ocells. A part el nostre equip, que ja era constituït, vaig crear grups de treball a Catalunya Nord, al País Valencià i a les Balears. La part d'Andorra, la vam realitzar també nosaltres. Cadascun d'aquests nuclis feia la cartografia corresponent al seu territori. Nosaltres supervisàvem la de tots. De tant

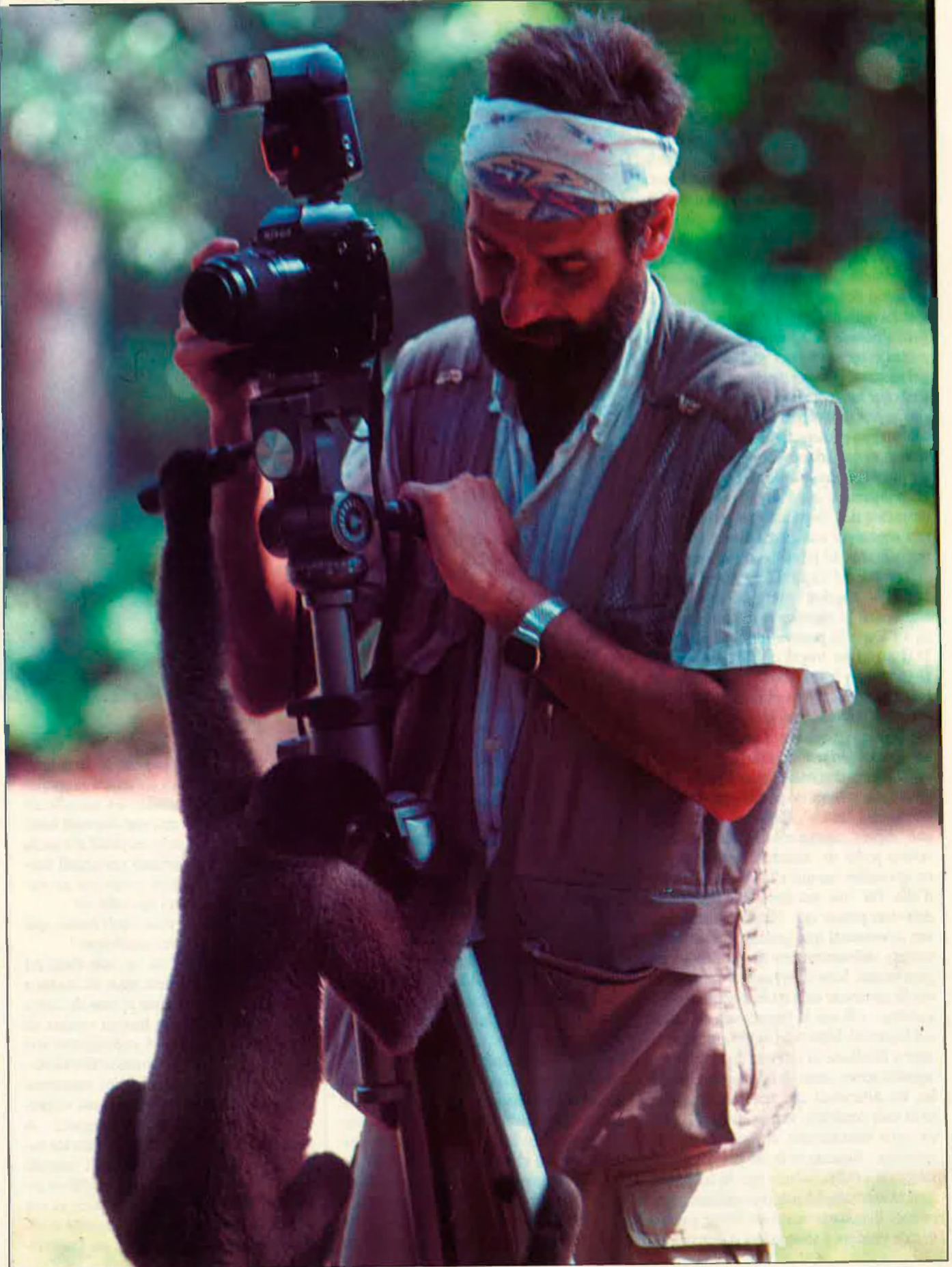
en tant ens reuníem plegats per discutir les diferents espècies. També vam crear un altre nucli de gent per a espècies rares. Van col·laborar-hi unes vuitanta persones que aportaven dades d'espècies difícils d'obtenir. Amb tot això vam fer un fitxer considerable. En la redacció de l'obra, hi van participar unes quinze persones; vam fer mapes de totes les espècies reproductores del País Catalans, cartografia nova... És una obra col·lectiva realment molt interessant.

—*¿Quina ha estat la teva tasca d'ordre universitari?*

—En acabar la facultat vaig muntar una empresa de consultoria relacionada amb temes de medi ambient i vinculada a la càtedra d'Ecologia. Després vaig passar a la càtedra de Zoologia i em van contractar de professor. Aleshores em vaig integrar plenament a la Universitat. Ensenyava Zoologia i Biogeografia: la distribució dels animals sobre la Terra, per què són aquí, com han variat històricament... Com que m'agradava molt viatjar, la Biogeografia és per a mi un tema atraent. Així, tot i estar vinculat a la Universitat, he fet relativament poca vida acadèmica. He fet les meves classes, però sempre he tingut projectes i activitats alienes a la Universitat. M'agrada la divulgació, fer articles per a revistes, vídeos, programes d'assessoria de televisió... També la fotografia, el reportatge gràfic, que sempre he realitzat personalment; tot aquest aspecte més creatiu, d'imaginació, m'atrau molt. Sóc dels que creuen que la vida entra bàsicament vivint-la. La Universitat és un món molt particular, en el qual em sento una mica ofegat. M'agrada, però respiro més a fora.

—*Pel que fa a "respirar a fora", ara, amb motiu del projecte per a l'Expo 92, te n'has fet un tip. ¿Com va sorgir la idea d'un Pavelló de la Naturalesa?*

—Era un projecte que dúiem al cap amb l'Adolf des de fa ben bé deu anys. Teníem la idea de fer un treball editorial sobre els

ambients naturals de Sud-amèrica. L'any 1980 vam muntar una expedició en què vam recórrer 24 mil quilometres pel Perú, Xile i l'Argentina. Aquest projecte havia quedat enlaira per problemes editorials. Havíem fet un esforç molt considerable, ho havíem pagat pràcticament tot nosaltres, endeutant-nos fins al coll per poder-lo realitzar. Teníem tot un arxiu molt important de documentació amb imatges que havia quedat inutilitzat... Va ser en aquestes circumstàncies que se'ns va acudir de promoure alguna cosa per a l'Expo. Inicialment la nostra idea era de mostrar un recull de tots aquells ambients naturals que havíem conegut i estudiat perquè la gent s'adonés de la seva importància. La nostra proposta va ser molt ben acollida pel rectorat. Ens van donar un gran suport. Com que havíem viatjat tant per Sud-amèrica, a part les imatges de què disposàvem, sabíem què podíem fer, com enfocar-ho..., teníem moltes idees. Vam poder presentar un programa molt sòlid. De fet, vam ser els primers que ja a l'any 88 vam anar als despatxos de l'Expo amb un projecte concret abonat per una entitat estatal i amb un patrocinador. El primer conveni que es va signar per a l'Expo 92 va ser el nostre. ICONA pagava els continguts, la Universitat hi aportava la direcció científica i l'Expo hi posava terrenys i edifici. Mai no hi ha hagut en una Exposició Universal un Pavelló de la Natura. En realitat aquest Pavelló és el resultat de la tossuderia d'uns somiatruïtes.

—Un cop assignat el Pavelló, ¿quin va ser el vostre primer objectiu?

— Si érem una entitat estatal i a més dedicada a la cultura, no podíem fer solament un pavelló 'maco'. Calia fer un pavelló que "digués" alguna cosa. D'altra banda, si volíem parlar de 'sistemes' de Sud-amèrica, qui millor sap què s'ha de dir és la gent d'allà. Per tant, era ineludible anar-hi. A més vam pensar que l'Expo era realment una oportunitat que podien tenir algunes entitats sud-americanes de sentir-s'hi representades. Vam creure que el més oportú era de connectar amb un bon nombre d'organismes a fi que hi hagués una autèntica col·laboració. Hem estat bastant idealistes i aquest idealisme es referma quan trepitges aquelles terres, quan veus la misèria que hi ha, les dificultats que tenen... Et tornes molt més combatiu, vols que aquella gent en surti beneficiada, si més no fer-los conèixer... Aquesta és la raó per la qual, si mires els crèdits, veuràs que hi ha representats aproximadament uns vuitanta organismes llatinoamericans de dinou països, des de museus a entitats no governamen-

Parc Nacional Laguna de San Rafael (Chile).

tals de protecció, universitats, direccions de parcs... Amb tots aquests organismes, hi hem parlat nosaltres personalment, els hem presentat el projecte, hem buscat la forma com podien col·laborar-hi, cada un d'ells... Ha estat una experiència increïble, molt enriquidora; físicament esgotadora, ja que hem hagut de bellugar-nos moltíssim, però molt interessant.

—A part realitzar els contactes amb totes aquestes entitats sud-americanes, heu estat vosaltres dos, l'Adolf i tu mateix, els qui heu efectuat les campanyes fotogràfiques. Crec que teniu un arxiu de més de 5.000 fotografies.

—Vam pensar que era molt important crear un banc d'imatges propi. Hi havia una sèrie de buits que, encara que teòricament es poguessin trobar després en agències o en altres llocs, era summament probable que en el moment de voler fer segons quina seqüència ens faltés documentació. Nosaltres teníem alhora experiència de fotògrafs i formació universitària científica. Podíem seleccionar exactament els

aspectes que volíem mostrar. Per exemple, no es tractava només de tenir fotografies de paisatges espectaculars, les cascades de l'Iguazú posem per cas, que són molt boniques, sinó, a més a més, un detall d'aquella floreta que és pol·linitzada per aquell colibrí... Aquesta és la típica cosa que no trobaríem a les agències i que calia fer.

—Des del punt de vista vital i humà ¿que t'han aportat aquestes expedicions?

—A part descobrir tot un món (hem fet marxar per la selva, hem pujat als Andes a 4.500 metres, hem baixat al fons de coves insondables, ens hem banyat voltats de llops marins), aquestes expedicions ens han permès de relacionar-nos amb tota mena de gent, des d'especialistes americans en rèptils fins a aquell indi que ens va portar una nit a pescar amb la barqueta... A més, aprens a relativitzar molt, veus les coses des d'un altre punt de vista. El valor de la vida humana, per exemple, és allà és totalment diferent. De mica en mica et vas adaptant a un cert ambient, a aquella misèria. Però després, quan tornes, ets absoluta-

A. DE SOSTOA & X. FERRER

ment radical, t'adones de l'absurd o de la nimietat de moltes de les nostres preocupacions. Jo vaig veure com una dona, que una serp havia picat, es moria simplement per manca de sèrum antiofídic, un sèrum que existeix. Però, és clar, era a Teguzigalpa, calia agafar un avió...

—*¿Quant de temps hi heu estat, realitzant aquestes expedicions?*

—Més d'un any. L'interès radicava en el fet que havíem de plasmar tots els ambients. La majoria de gent parlen de la selva perquè és el que és moda, o dels Andes, perquè és el que més es coneix. Però és que només als Andes hi ha mil aspectes completament diferents, des de boscos de muntanya per sobre la selva fins el *páramo* on hi ha els *frailejones* —una mena d'arbres fantasmals amb una brota preciosa—, passant per la puna de l'altiplà andí, el terreny dels aimaràs i dels quítxues... ¡Això només als Andes! Però és que, a més, tens la *catínga* del Brasil, la pampa, la Patagònia, tots els grans deserts mexicans, la baixa Califòrnia, tots els sectors de selva cadu-

cifòlia de Mèxic, totes les illes del Carib, les Galápagos... El programa era atapeidíssim.

—*¿Quins han estat els aspectes clau que han contribuït a l'èxit d'aquestes expedicions?*

—El fet d'haver connectat amb tantes entitats llatinoamericanes ens ha permès de disposar de tot de guies. Hem anat amb gent de primeríssima qualitat, amb autèntics experts per a cada zona, guies especialitzats. L'altre punt important és que érem un equip ultralleuger compost només per l'Adolf i jo i summament adaptable a qualsevol imprevist. Això té el gran avantatge que et pots ficar a tot arreu. Recordo, per exemple, que hi havia un helicòpter de Petroleos Mexicanos que havia de fer una volta per la selva lacandona. Ens hi vam poder encabir. Vam estar cinc hores voltant tota la selva, baixant a runes maies... Això si són gaire gent o portes un equip molt pesant no pots fer-ho. Podíem anar amb avionetes petites... A Hondures, per exemple, vam anar a una zona de la Mosquitia amb

una avioneta de les Fuerzas Armadas Hondurenas, que per cert t'hi juguaves el físic. L'avioneta, quan baixa, primer davalla rasant per espantar els porcs i les gallines que hi ha pel camp d'aterratge, que només és un camp pelat... Val a dir que els aviadors són uns grans experts. Vam funcionar molt aprofitant totes les ocasions que se'ns presentaven, amb un programa molt clar, però agafant al vol la més petita oportunitat.

—*¿Quins són els vostres objectius fonamentals al Pavelló de la Naturalesa?*

—En primer lloc, fer conèixer la riquesa natural que té tota l'Amèrica Llatina. La gent ignora que, a nivell mundial, el número u quant a riquesa d'espècies és Llatinoamèrica. En segon lloc, la conservació. És un tema suficientment greu i important. Ens va semblar que un pavelló d'aquest tipus podia conscienciar bastant sobre el problema de la conservació mundial. Precisament perquè la majoria de visitants seran espanyols, la Sala de la Conservació toca bastant temes d'Espanya. Estem en la línia de l'estratègia mundial de la conservació de la natura de la UCN, que entre altres és col·laboradora del pavelló. És una estratègia que es va aprovar a Perth, Austràlia. Al Pavelló hi ha una part dedicada a l'explotació de boscos, al problema de l'aigua als països desenvolupats i no desenvolupats, i una part a la població i a l'ús d'energia, amb els problemes de creixement demogràfic i de consum energètic...

—*¿També heu editat un llibre, oi?*

—Sí. És un llibre que tot i ser dedicat al pavelló no és pròpiament una guia. Va ser pensat com a llibre de lectura, en sentit lineal i amb coherència global. Conté unes 200 fotografies.

L'envergadura del Pavelló de la Natura és considerable. Ocupa uns 2.500m². S'hi podrà contemplar una representació viva de la Selva Amazònica ubicada en un hivernacle de 200 m² de planta i 8 metres d'alçada; s'hi podrà passejar sobre una gran maqueta que representa tota la geografia física del continent llatinoamericà (deserts, boscos australs, sabana, Andes, Patagònia...); s'hi podrà admirar el cel austral... Per a dur a terme aquest projecte han fet falta molts diners (més de mil milions de pessetes), patrocinadors, institucions... Però no hi ha dubte que l'èxit del Pavelló de la Natura de l'Expo 92 serà el resultat de la il·lusió, l'afany, la tenacitat d'un equip, no ja professional, sinó, a més a més i sobretot, essencialment vocacional.

Zeneida Sardà